

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет української філології та журналістики
Кафедра української мови

Дипломна робота магістра
з теми:

**ДАЛЕКТНИЙ ОНОМАСТИКОН В УКРАЇНСЬКІЙ НАЦІОНАЛЬНО-
МОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ**

Виконала:
студентка 2 року навчання освітнього
ступеня вищої освіти «магістр»
групи Ukr1-M20
спеціальності 014 Середня освіта
(Українська мова і література)
Григорук Альона Вікторівна

Керівник: **Шеремета Н.П.**, кандидат
філологічних наук, доцент кафедри
української мови

Рецензент: **Мартіна О.В.** кандидат
філологічних наук, доцент кафедри
мовознавчих дисциплін

Кам'янець-Подільський – 2021 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОНОМАСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	8
1.1. Основні напрями вивчення української ономастичної системи	8
1.2. Методологія досліджень української ономастики	16
1.3. Українські діалектні антропоніми як об’єкт вивчення ономастики	20
РОЗДІЛ 2. ПСИХОЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТВОРЕННЯ ТЕКСТІВ НЕОФІЦІЙНИХ НАЙМЕНУВАНЬ ЛЮДИНИ	37
2.1. Неофіційний антропонім у термінологічному аспекті.....	37
2.2. Лексико-семантична трансонімізація сучасних неофіційних антропонімів Хмельниччини	44
2.3. Текст власної неофіційної назви як результат комунікативно-пізнавального сприйняття образу людини	55
2.4. Словотвірна характеристика неофіційних антропонімів подільського говіркового мовлення	61
РОЗДІЛ 3. ГОТОВНІСТЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДО ФОРМУВАННЯ ОНОМАСТИЧНИХ ЗНАНЬ УЧНІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ	68
ВИСНОВКИ	78
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	83

ВСТУП

Загальновідомо, що могутнім чинником відображення об'єктивної дійсності в національній свідомості є рідна мова того чи іншого народу. За допомогою її засобів формується національно-мовна картина світу, що є водночас продуктом і рушієм національної самосвідомості. Адже, за Іваном Огієнком, мова народу – це невичерпне джерело цілющих соків для розвитку мови літературної [37, с. 110], вона – мати мови літературної [37, с. 108]. У ній закладена культура народу, засвідчено ступінь народної свідомості, сформовано основи його життя, культурного й національного.

Людина дає назви живим і неживим об'єктам реальної дійсності і ономастика є частиною цього загального процесу називання. Власні імена, як і загальні назви, є продуктом історії, на них нашаровуються риси національної культури. Кожний народ у певну епоху мав різний ономастикон, тобто реєстр власних назв. Оними досить повно й своєрідно відображають національні особливості побуту, звичаїв, спілкування, політичного, економічного і культурного розвитку народу. Інтерес до найменувань викликає у людини закономірне прагнення проникнути в його суть, зрозуміти його етимологію.

Невід'ємною ознакою українського ономастикону завжди були власні найменування людей. Сприйняття такого символічного знака активізує у свідомості комунікаторів однієї культури певні архетипні образи, що закріплені на нейролінгвістичному рівні у вигляді клішованих структур, крізь призму яких сприймається кожне нове явище освоєваної дійсності. Таким чином, зберігаючи свою семантику, антропоніми в закодованому вигляді несуть інформацію не тільки про особу, якій воно надане, але й про особливості певної епохи, чим створюють культурний портрет нації. Саме за такими особливостями власні назви людей ми можемо відстежувати мовні, культурні та історичні зміни в житті українського народу від давнини до сучасності.

Цій проблемі присвячена велика кількість наукових монографій, популярних книг, статей.

Слов'янські ономастичні студії відбувалися у взаємодії з вивченням історії розвитку слов'янських мов. Початок їх пов'язаний з діяльністю видатного мовознавця XIX ст. Ф. Міклошича. У той час дослідження з ономастики в Чехії вели Г. Іречек та К. Кадлець, в Польщі – Т. Войцеховський та Ф. Пекосинський.

Початки наукового студіювання української антропонімії цілком закономірно пов'язують із працями мовознавців II-ої пол. XIX–поч. XX ст.: А. Степовича, М. Сумцова, В. Охрімовича, І. Франка. Однак ґрунтовне і систематичне вивчення української ономастики припадає на 60–70-ті роки XX ст., про що свідчать праці Л. Гумецької, присвячені українській ономастиці XIX–XV ст., Ю. Редька, що здійснив монографічне дослідження сучасної антропонімії України, П. Чучки та І. Сухомлина, які у діахронічному аспекті відповідно проаналізували антропонімію Закарпаття і Полтавщини. Високої оцінки заслуговують також монографічні дослідження української історичної антропонімії різних століть, виконані М. Худашем, Р. Керстою, М. Демчук, М. Сенів, Р. Осташем.

Актуальність дослідження. Актуальність нашого дослідження вбачаємо у недостатньо описаній у вітчизняному мовознавстві теоретичній базі ономастики, відсутністю в українському мовознавстві комплексних й системних, зокрема монографічних, досліджень, присвячених виявленню номенклатури, мотиваційної бази та структури сучасних онімів, зокрема неофіційних найменувань.

Сучасні неофіційні найменування людини є не тільки її ідентифікаційними знаками, що вирізняють з кола інших, а й такими, що компресують у собі мотиваційний текст, який передуює появі неофіційного найменування людини, тобто можуть бути пояснені, інтерпретовані в процесі мовлення у вигляді розгорнутого тексту. Питання функціонування антропонімів у контексті когнітивного аспекту на сучасному етапі є

актуальним і маловивченим. Крім того, у дослідженнях з антропонімії до сьогодні ще не було зроблено жодної спроби розгляду прізвиська як тексту, чинника переродження мовлення, свідомо спланованої мовцями ланки комунікації, тобто в аспектах текстознавства та теорії комунікації. Пропонований підхід до неофіційних найменувань як класу антропонімів допоможе перевести дослідження наукової проблеми з позицій констатації факту існування прізвиська та опису його характеристик у сфері вивчення функціонування цього оніма на рівні свідомості.

Об'єкт дослідження – неофіційні антропоніми у говірковому мовленні Хмельницької області, зібрані автором самостійно та відібрані з картотеки лабораторії діалектологічних досліджень кафедри української мови Кам'янець-Подільського національного університету ім.Івана Огієнка.

Предметом дослідження є когнітивний аспект творення, сприйняття та інтерпретації неофіційних найменувань людини як процес розкодування стислої інформації тексту антропоніма.

Мета роботи – дослідити сучасні неофіційні найменування в аспектах текстотворення й теорії комунікації та з'ясувати специфіку їх функціонування як стислих текстів.

Завдання дипломної роботи:

– дослідити внутрішню структуру сучасних неофіційних найменувань Хмельниччини з метою з'ясування їх потенційних можливостей текстотворення;

– довести, що неофіційні найменування є стислими текстами, які компресують в собі мотиваційний / інтерпретаційний зміст антропоніма;

– розглянути деривацію неофіційного найменування людини як складника процесу творення тексту, що інтерпретує значення образів, покладених в основу семантики індивідуальної власної назви;

– узагальнити й описати провідні мотиви творення текстів онімів Хмельниччини;

- проаналізувати структуру та специфіку лексичної бази й конотативного компонента регіональних неофіційних онімів;
- окреслити методику формування готовності здобувачів вищої освіти застосовувати елементи ономастики на уроках української мови та літератури у новій українській школі.

Методологічну основу роботи становлять основоположні праці з питань теорії ономастики, зокрема антропоніміки, що стосуються вивчення неофіційних найменувань людини у синхронії та діяхронії, фундаментальні дослідження з теорії тексту та його значення в процесі комунікації, а також семіотики та семасіології. Для реалізації поставлених завдань в основу наукової роботи покладені праці з теоретичних проблем ономастики, праці, у яких неофіційні назви розглядаються з позицій мовленнєвого акту та прагматики тексту, а також щодо усвідомлення знакової природи прізвиська.

Методи дослідження. *Загальнонаукові методи:* історико-генетичний, термінологічного аналізу, порівняльно-історичний та добору й систематизації матеріалу; *спеціальні методи* дослідження мови: описовий метод та методи компонентного, трансформаційного аналізів, моделювання семантичної структури неофіційної назви людини та її знакової природи; *експериментальні методи* дослідження: психолінгвістичний експеримент; *соціологічні прийоми:* інтерв'ювання.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що їх теоретичні положення та підсумки, а також зібраний антропонімний матеріал можуть бути використані у викладанні низки освітніх компонентів закладів вищої освіти: «Сучасна українська літературна мова», «Психолінгвістика», «Когнітивна лінгвістика»; розробці спецкурсів та спецсеминарів, присвячених актуальним питанням ономастики, у лексикографічній практиці укладання «Конотативного словника сучасних найменувань людини у говірковому мовленні Хмельничини».

Оскільки антропонімія Поділля віддзеркалює різноманітні історичні, суспільно-економічні процеси, то вона є важливим джерелом історичних,

географічних, етнографічних, народознавчих студій, що може бути використане й у шкільній практиці викладання гуманітарних дисциплін.

Апробація роботи. Основні теоретичні положення та практичні результати апробовано на таких конференціях:

1. Всеукраїнській науково-практичній конференції студентів та молодих учених *«Антропоцентрична скерованість сучасної наукової лінгвістичної парадигми»* (м. Миколаїв, 02 квітня 2021 р.) (тема *«Антропоніми як об'єкт лінгвістичного опису»*);

2. Міжнародній науково-практичній студентсько-учнівській конференції *«Мовні виміри світу»* (м. Житомир, 21 квітня 2021 р.) (тема *«Антропоніми західноподільських говірок: структура та семантична зумовленість»*);

3. Науковій конференції студентів та магістрантів за підсумками НДР у 2020–2021 навчальному році (м. Кам'янець-Подільський, 05–06 жовтня 2021 р.) (тема *«Структурні особливості антропонімів західноподільських говірок»*);

4. VII Всеукраїнській науковій інтернетній конференції *«Вербальні культурні коди сучасної української мови»* (09 листопада 2021 року) (доповідь *«Діалектні антропоніми як засіб реконструкції картини світу»*)

Роботу обговорено на засіданні кафедри української мови Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Структура роботи. Дипломна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури (85 позицій). Повний обсяг дослідження – 89 с.

ВИСНОВКИ

Ономастика вивчає власні імена, їх функціонування в мові і суспільстві, закономірності їх утворення, розвитку і постійних перетворень. Вона виникла в результаті взаємодії досліджень з історичного джерелознавства і лінгвістики.

Ономастика українських говірок Поділля вивчена ще недостатньо, хоч діалектна специфіка мовлення виявляється тут досить виразно.

Антропоніми є лінгвальними одиницями, основна функція яких полягає в забезпеченні мовної ідентифікації особи в суспільстві. Вони є певним кодом, який зберігає важливу інформацію не лише про певну історичну епоху, а й про людську спільноту зокрема. В Україні існує офіційна система іменування, яка представлена трьома компонентами – прізвище, ім'я та ім'я по батькові.

Окрім офіційної, у сучасному антропоніміконі існує й неофіційна система, яка включає відмінні від офіційної системи групи слів, а частково використовує й її потенційні можливості.

Прізвиська – антропоніми неофіційної сфери функціонування, які виражаються одним чи кількома словами та вживаються як стислі тексти, що відрізняються формальною структурно-семантичною нерозгорнутістю й розкриваються в мотиваційному/інтерпретаційному тексті. Вони характеризуються підвищеною інформативністю й експресивно-емоційною забарвленістю, компресують у своєму змісті характеристики зовнішніх і внутрішніх особливостей носія імені, імпліцитно представлені через асоціативний зв'язок з предметами чи явищами навколишньої дійсності.

Нікнейм – новий сучасний різновид антропонімного найменування, яким репрезентується користувач у віртуальному просторі, і який передає риси та оригінальність особистості, якими вона заявляє про себе у соціумі.

Нікнейм у мережі – один із способів самоідентифікації серед мережевих користувачів. Нік, або нікнейм сприяє у процесі мережевого спілкування конструювати власну ідентичність за рахунок самопрезентації. Найчастіше в нікнеймі зашифрована інформація про самого користувача: крім особистого імені, це може бути вік, стать, професія, хобі, особливості зовнішності або характеру людини, її емоційний стан, вподобання тощо.

Питання побутування сучасних прізвиськ та нікнеймів на тепер опрацьоване не достатньо: новими залишаються когнітивний, прагматичний та текстотворчий аспекти вивчення онімів цього класу.

Неофіційне найменування за їхнім функційно-структурним та асоціативно-семантичними ознаками й специфікою прагматики можна назвати текстом, а отже, – розглянути процес породження стислого тексту цього антропоніма, спираючись на основні етапи текстотворення.

Неофіційне найменування за основними елементами дефініції (цілісністю, діалогічністю, комунікативністю, прагматичним спрямуванням і структурованістю) збігається з терміном «текст» та виступає самостійною мовною структурою, яка реалізує в акті спілкування комунікативні інтенції автора й інтерпретується адресатом.

Антропонімія Поділля є складовою частиною загальнонаціональної антропосистеми української мови. Для неї характерні певні структурно-функційні особливості.

Ключовим у породженні тексту образного оніма є асоціативний механізм, який виконує функцію поєднання образів предметів з образами свідомості, вилучення необхідної інформації з пам'яті, автоматизації етапів мовної програми. Створення неофіційного найменування зводиться до метафоричного переосмислення апелятива, причому внутрішньою формою нових антропонімів стають окремі компоненти семантики апелятива, перенесені в іншу денотативну сферу.

Провідними мотивами творення сучасних прізвиськ Хмельниччини здебільшого стають, як і впродовж віків у історичній антропоніміці, характерні ознаки зовнішності носія, віку, рис характеру, психічних ознак, фізичного стану, місця проживання чи походження, ставлення до праці, назви постійного заняття (професії), психологічного сприйняття та ін.

Людина за допомогою прізвиська намагається не тільки назвати конкретну особу, але й щось повідомити про неї, оцінити її, зв'язати з назвою якусь додаткову інформацію: зовнішній вигляд, мовну ваду, рід заняття, місце проживання й ін. Мотивація таких прізвиськ може бути прозорою або затертою.

Частотною є вторинна номінація зооморфного та фітоморфного походження, перенесення на людину найменувань імен державних, політичних і воєнних діячів, літературних та кіногероїва або неістот.

На формування лексичної бази антропонімів цього класу активно вплинули суспільно-політичні умови, у яких опинилася Україна на початку ХХІ ст.: науково-технічний прогрес, розкритість мислення, експансія масової культури, запозичення іноземних стереотипів поведінки, що призвело до зміни психологічного типу людини і, відповідно, до появи нових моделей прізвиськ у її ідентифікації.

Аналізуючи сучасні неофіційні найменування Хмельниччини, відзначаємо, що конотація стислого тексту передається не тільки емоційно насиченою лексикою. Основа прізвиськ може бути полісугестивною, і домінуюча асоціація в такому разі розкривається лише шляхом пояснення мотивування такої номінації.

Розуміння, сприйняття та інтерпретація тексту неофіційного найменування в теорії мовленнєвої діяльності передбачає залучення функціонального, когнітивного, гносеологічного аспектів та врахування «людського фактору». Залучивши метод психолінгвістичного експерименту, ми з'ясували, що стислі тексти цього оніма по-різному сприймаються й творяться адресатами: чим стабільніший асоціативний зв'язок апелятива-

етимона з характеристикою образів іменованої людини, тим легше інтерпретувати текст таким, яким він був створений автором, і навпаки, чим більш індивідуалізований асоціативний зв'язок, тим більше варіантів інтерпретацій викликає семантика прізвиська в стислому тексті.

Процес творення прізвищ давно завершений, а процес творення неофіційних назв – прізвиस्क і нікнеймів не припинився і на сьогодні.

Антропоніми спочатку виникають як мотивовані, але в наступних поколіннях мотивація втрачається. Неофіційні антропоніми з затертою первинною мотивацією можуть передаватися з покоління в покоління і ставати родовими.

Виділяються такі способи варіантів власних особових імен та неофіційних найменувань: 1) регресивний (усічувальний), який представлений трьома різновидами усічення – аферезою, апокопою, синкопою; 2) суфіксальний різновид морфологічного словотвору – найбільш поширений (тобто додавання суфіксів до назв); 3) регресивно-суфіксальний (поєднання усічених імен із додаванням суфіксів).

На рівні графічного зображення нікнейми можуть бути графічно відображені лише маленькими або тільки великими літерами, великі й малі літери можуть поєднуватися або доповнюватися цифрами, додатковими знаками і символами.

Дана наукова розвідка започатковує ту велику роботу, якої потребує збирання, систематизація й дослідження багатющого і розмаїтого матеріалу, що його містить історичний і сучасний український ономастикон.

Важливість вивчення учнями закладів загальної середньої освіти онімів зумовлено тим фактом, що засвоєння ономастики має величезне значення для формування когнітивної бази мови особистості. Розуміння прецедентних власних імен є важливим критерієм рівня сформованості навичок міжкультурної взаємодії, оскільки відбувається опанування не лише техніки мови, а й певного соціокультурного коду.

Розуміння походження, творення і значення онімів є одночасно засвоєнням мовною особистістю ключових концептів національної й іншомовної культури, а відтак сприяє формуванню навичок міжкультурної взаємодії.

Вивчення онімів має відбуватися не лише під час розгляду відповідного лінгвістичного матеріалу з лексики («Власні та загальні назви»), морфології («Іменник», «Прикметник»), словотвору та орфографії, а й на заняттях суспільно-гуманітарного напрямку. Вправи та завдання повинні бути спрямовані не лише на визначення етимології слова, орфографічне написання, а й на їх комунікативну спрямованість, що допоможе оволодіти низкою компетенцій: мовною, мовленнєвою, предметною, прагматичною, комунікативною, етнокulturологічною, соціокультурною тощо.

Ономастичний матеріал, зібраний на Хмельниччині, ілюструє специфічну функцію мови – відображати суспільну свідомість, тобто документально й активно фіксувати інформацію про зміни в історико-культурному та політичному житті народу, відбивати ментальність етносу. Він може бути використаний у шкільній практиці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Аркушин Г.Л. До питання про виникнення прізвиськ. *Велика Волинь: минуле і сучасне*: Тези регіональної наукової конференції. Рівне, 1991. С. 85–87.
2. Арешенков Ю. О. Основи лінгвістичних досліджень. Кривий Ріг: КрДПУ, 2006. 50 с.
3. Багатомовне генеалогічне дерево. *Родовід*. URL: <https://cutt.ly/bTPUnkV>
4. Балли Ш. Французская стилістика. Москва: из-во иностр. лит., 1961. 394 с.
5. Бевзенко С.П. Из спостережень над старокиївською антропонімією / С.П. Бевзенко. Давньоруська ономастична спадщина в східнослов'янських мовах. Київ, 1986. С. 20–25.
6. Белей Л.Е. Вариантность антропонимов на разных уровнях украинского языка: автореф. на соиск. уч. ст. канд. филол. наук. Ужгород, 1986. 23 с.
7. Бичко З.М. Діалектна лексика Опілля. Львів: Фенікс, 1997. 137 с.
8. Близнюк Б., Будз М. Сучасні гуцульські прізвиська. *Наукові записки*. Вип. 37. Серія Філологічні науки (Мовознавство). Кіровоград, 2001. С. 93–95.
9. Братко-Кутинський О. Феномен України. Київ: Вечірній Київ, 1996. 301 с.
10. Бучко Г., Бучко Д. Неофіційні та сімейно-родові іменування в сучасній антропонімії Бойківщини. *Przezwiseka i przydomki w jazykach slowiańskich*. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skladowskiej, 1998. С. 59–68.
11. Вербич С. Сучасна українська онімна лексика: функціональний аспект. *Вісник НАН України*. Київ, 2008. № 5. С. 54–60.
12. Верещагин Е.М., Костомарова В.Г. Лингвострановедческая теория слова. Москва: Русский язык, 1980. 320 с.
13. Горпинич В. О. Словник відтопонімних прикметників і назв жителів України. Дніпропетровськ, 2000. 370 с.
14. Дуйчак М. Прізвиська та їх мотивованість. *Проблеми сучасної ареалогії*. Київ: Наукова думка, 1994. С.256–259.

- 15.Єрмоленко С. Я., Бибик С. П., Тодор О. Г. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів. Київ: Либідь, 2001. 222 с.
- 16.Єрьоміна О. В. Лінгвістичні засади вивчення прізвищ української мови. *Український смисл*. № 2. 2012. С. 47–53.
- 17.Заболотний О.В., Заболотний В.В., Лавринчук В.П., Плівачук К.В., Попова Т.Д. Модельна навчальна програма «Українська мова. 5–6 класи» для закладів загальної середньої освіти. 2021. URL: <https://cutt.ly/pTiw0aQ>.
- 18.Зацерковний В. І. Тішаєв І. В., Демидов В. К. Методологія наукових досліджень. *Навчальний посібник*. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 236 с.
- 19.Зинин С.И. Из истории антропонимической терминологии. *Антропонимика* / ред. В. А. Никонов, ред. А. В. Суперанская. Москва: Наука, 1970. С. 94.
- 20.Зубко А. Українська ономастика: здобутки та проблеми. *Спеціальні історичні дисципліни: питання історії та методики*. 2007. Вип. 15. С. 262–281. URL: <https://cutt.ly/dTTz5sB>.
- 21.Ірклієвський В.І. Етимологічний словник українських прізвищ. Мюнхен: б.в., 1970. 904 с.
- 22.Казаков В. Словарь славянских имен и прозвищ. Калуга: Золотая аллея, 1997. 167 с.
- 23.Карпенко Ю. А. О функциях собственных имен. *Spoločenské fungovanie vlastných mien. Zborník materiálov zo VII slovenskej onomastickej konferencie na Zemplínskej Širave 20. 24.9.1976* / Red. J. Ružička. Bratislava, 1980. S. 9–16.
- 24.Керста Р.Й. Українська антропонімія XVI ст. Чоловічі іменування. Київ: Наукова думка, 1984. 152 с.
- 25.Ковалик І.І. Словотвор особових імен в українській мові (здрібніло пестливі утворення). *Територіальні діалекти і власні назви*. Київ: Наукова думка, 1965. С.216–225.
- 26.Колесников О. В. Основи наукових досліджень. *Навчальний посібник*. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 144 с.

27. Кононенко І. В. Національно-мовна картина світу: зіставний аспект (на матеріалі української та російської мов). *Мовознавство*. 1996. № 6. С. 39–46.
28. Кононенко П. «Свою Українулюбить...». Київ: Твім інтер, 1996. 224 с.
29. Культура української мови: *Довідник* / С. Я. Єрмоленко, Н. Я. Дзюбишина-Мельник, К. В. Ленець та ін.; за ред. В. М. Русанівського. Київ: Либідь, 1990. 304 с.
30. Лайфхак українською. Кличний відмінок. URL: <https://cutt.ly/OTPIMLo>.
31. Лесюк М. Прізвиська жителів-гуцульських сіл. *Przezwiseka i przydomki w jazykach slowiańskich*. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skladowskiej, 1998. С. 227–240.
32. Лук'янюк К. М. Словотвір здрібніло-пестливих власних імен у буковинських говірках. *Тези доповідей міжвузівської наукової конференції з питань укладання обласних діалектологічних словників*. Чернівці, 1960.
33. Масенко Л. Т. Українські імена і прізвища. Київ: Т-во «Знання» УРСР, 1990. 48 с.
34. Медвідь-Пахомова С. М. Еволюція антропонімних формул у слов'янських мовах: *монографія*. Ужгород: Ужгородський держ. ун-т, 1999. 245 с.
35. Насакіна С. В. Методи ономастичного дослідження. *Записки з ономастики*. 2018. Вип. 21. С. 176–183.
36. Неділько О. Д. Про утворення українських прізвищ. *Українська мова і література в школі*. 1967. № 9. С. 19–25.
37. Огієнко І. Історія української літературної мови / упоряд., авт. передм. і комент. М. С. Тимошик. 2-ге вид., випр. Київ: Наша наука і культура, 2004. 436 с.
38. Ономастика і апелятиви: *Збірник наукових праць*. Дніпропетровськ. Дніпропетровськ: ДНУ.
39. Ономастика Полісся / ред.: І. М. Железняк; НАН України. Ін-т укр. мови. Київ, 1999. 234 с.
40. Ономастика східних слов'ян: *Тези наукового семінару*. Київ, 1996.

41. Ономастика України першого тисячоліття нашої ери. Київ, 1992.
URL: <https://cutt.ly/dTHZEE1>.
42. Остап Р. Із життя власних українських прізвиськ. 1. *Українська пропріальна лексика*. Матеріали наук. семінару 3–4 вересня 2000р. Київ: Кий, 2000. С.115–121.
43. Остап Р.І. Із життя сучасних українських прізвиськ. 2. *Українське і слов'янське мовознавство*. № 4 (138). Ужгород, 2001. С. 408–412.
44. Охрімівич В. Знадоби до пізнання народних звичаїв і поглядів правних. Про сільські прозвища. *Житє і слово*. Львів, 1895. Т. 3. С. 302–307.
45. Павлюк В.А. Становлення неофіційного антропонімікону Вінниччини: дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: 10.02.01. Вінниця, 2016. 244 с. URL: <https://cutt.ly/sTTYfet>.
46. Панцьо С.Є. Антропонімія Лемківщини: *монографія*. Тернопіль: Книж.-журн. вид-во «Тернопіль», 1995. 125 с.
47. Редько Ю.К. Довідник українських прізвиськ. Київ: Радянська школа, 1968. 255 с.
48. Редько Ю.К. Сучасні українські прізвиська. Київ: Наукова думка, 1966. 216 с.
49. Рувльова Н.І. Антропонімія Західного Поділля кінця XVIII–XX ст.: автореф. дис. канд. філол. наук 10.02.01. Івано-Франківськ, 2004. 24 с.
50. Русская языковая картина мира и системная лексикография / В. Ю. Апресян, Ю. Д. Апресян, Е. Э. Бабаева, О. Ю. Богуславская и др.; ред Ю. Д. Апресян. Москва: Языки славянских культур, 2006. 912 с.
51. Селищев А.М. Происхождение русских фамилий, личных имён и прозвищ. Москва: Учёные записки Московского ун-та, 1948. Вып. 128. С. 128–152.
52. Семчинський С.В. Загальне мовознавство. Київ: Вища школа, 1988. 327 с.
53. Сэпир Э. Избранные труды по языкознанию и культурологии. Москва: Философия, 1993. 540 с.

- 54.Сими́на Г.Я. Фа́милия и прозвизи́ще. *Ономастика*. Москва: Наука, 1969. С. 27–34.
- 55.Скрипник Л. Г., Дзятківська Н.П. Власні імена людей / за ред. В.М.Русанівського. 3-тє вид., виправлене. Київ: Наук. думка, 2005. 334 с.
- 56.Словник сучасного українського сленгу / упоряд. Т. М. Кондратюк. Харків: Фоліо, 2006. 350 с.
- 57.Сталтманэ В.Э. Латышская антропонимия. Фамилии. Москва: Наука, 1981. 225 с.
- 58.Суперанская А.В. Общая теория имени собственного. Москва: Наука, 1973. 366 с.
- 59.Суперанская А.В. Структура имени собственного. Фонетика и морфология. Москва: Наука, 1969. 206 с.
- 60.Суперанская А. В., Сталтмане В. Э., Подольская Н. В., Султанов А. Х. Теория и методика ономастических исследований. Москва: Изд-во ЛКИ, 2007. 256 с.
- 61.Сухомлин І. Д. З історії українських прізвищ. *Українська мова і література в школі*. 1965. № 4. С. 24–28.
- 62.Сухомлин І.Д. Українські прізвища людей як власні родові назви (лексико-семантична характеристика процесу творення відіменних чоловічих прізвищ у народних говорах Середньої Наддніпрянщини). *Говори і ономастика Наддніпрянщини*. Дніпропетровськ, 1970. С. 30–58.
- 63.Торчинський ММ Українська ономастика: історія, сьогодення, перспективи. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. 2013. Вип. 6 (1). С. 217–238. URL: <https://cutt.ly/STHCvuj>.
- 64.Українська діалектологія і ономастика: збірник статей. / Відп. редактор І.К. Білодід. Київ: Наукова думка, 1966, 211 с.
- 65.Українська ономастика: бібліографічний покажчик / відп. ред. С.О. Вербич. Київ: КММ, 2013. 365 с.

66. Фаріон І. Д. Антропонімна система Верхньої Наддністрянщини кінця XVIII–поч. XIX ст.: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: 10.02.01. Львів, 1996. 20 с.
67. Фернос Ю. І. Антропонімія Уманщини XVII–XXI ст.: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: 10.02.01. Київ, 2008. 20 с.
68. Цілуйко К.К. До вивчення топоніміки Радянської України. Діалектологічний бюлетень. Київ, 1949. Вип. 1. С. 15–31.
69. Цілуйко К.К. Завдання та принципи побудови українського гідронімічного атласу. Тези II Республ. ономастичної наради. Київ, 1962. С. 115–118.
70. Цілуйко К.К. Коротка програма для збирання матеріалів по топоніміці Української РСР (з інструкцією). Київ, 1950. 26 с.
71. Цілуйко К.К. Основні напрями та перспективи розвитку української топономастики. *I Międzynarodowa sławistyczna konferencja onomastyczna w Krakowie w dniach 22–24 października 1959*. Księga referatów / Pod red. W. Taszyckiego. Wrocław-Warszawa-Kraków, 1961. S. 45–47.
72. Шийка С. В. Методологія досліджень в історичній антропоніміці. Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія: Філологічні науки (Мовознавство). № 14. 2020. URL: <https://cutt.ly/4TTGqAQ>.
73. Шийка С. Українська історична антропоніміка на межі століть. *Scientific developments of European countries in the area of philological researches: Collective monograph*. Riga: Izdevnieciba "Baltija Publishing", 2020. Part 2. P. 603-620.
74. Худаш М.Л. До питання класифікації прізвищевих назв XIV–XVIII ст. *З історії української лексикології*. Київ: Наук. думка, 1980. С. 96–160.
75. Худаш М.Л. *З історії української антропонімії*. Київ: Наукова думка, 1977. 236 с.
76. Худаш М.Л. *Із спостережень над українськими козацькими особовими назвами-композиціями середини XVII ст. Ономастика. Питання мовознавства*. Київ, 1966. С. 123–125.

77. Чабаненко В.А. Прізвиська в системі експресивних засобів народнорозмовної мови (на матеріалі говірок Запорізької та Дніпропетровської областей). *Повідомлення української ономастичної конференції*. Київ: Наукова думка, 1976. С. 16–20.
78. Чичагов И.К. Из истории русских имён, отчеств и фамилий. Москва, 1959. 126 с.
79. Чучка П. П. Антропонімія Закарпаття. Вступ та імена: *Конспект лекцій*. Ужгород: Вид-во Ужгородського університету, 1970. 103 с.
80. Чучка П. П. Прізвища закарпатських українців: *історико-етимологічний словник*. Львів: Світ, 2005. 705 с.
81. Чучка П.П. Словотвір українських андронімів. *Питання словотвору* / за ред. І. І. Ковалика. Київ: Вища шк., 1979. С. 152–161.
82. Шеремета Н.П. Південноволинсько-подільське діалектне порубіжжя (за матеріалами тваринницької лексики): дис. канд. філол. наук: 10.02.01. Київ, 2000. 165 с.
83. Шигарева М.О. Роль мовної картини світу у соціальному пізнанні історико-філософський аналіз): автореф. дис. канд. філос. наук: 09.00.05. Дніпропетровськ. 1996. 16 с.
84. Шутак Л. Особливості зменшено-емоційних суфіксів з позитивною оцінкою. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Збірник наукових праць. Серія: Філологія. 2001. Вип. 3 / відп. ред. Н.Л.Іваницька. Вінниця: ВДПУ. С.123–126.
85. Kosyl S. Туры нотувачыjne przezwisk ludowych. *Onomastyka w dydaktyce szkolnej i społecznej*. Szczecin, 1988. S. 210.